

יד ושם

המשרד לאזרחים ותיקים

"לְדוֹרוֹת" סיפוריהם של ניצולי השואה החיים בישראל

שאלון לרישום קורות ניצולי השואה

איסוף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור הזיכרון ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית וחינוכית. אוסף הסיפורים מפורסם באתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם משפחה: צור	שם פרטי: דוד
------------------	-----------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה
במידה והשאלה אינה נוגעת אלייך, אין צורך לענות עליה

שם משפחה איתו נולדתי: יצקרו		בלועזית Itzkro
שם פרטי איתו נולדתי: דוד	בלועזית David	מין: זכר שנת לידה: 1930
עיר לידה: חודשט	בלועזית Hodst	ארץ לידה: רומניה
שם פרטי ושם משפחה של האב:	שם פרטי ושם נעורים של האם:	
מקום מגורים קבוע לפני המלחמה: כפר פודריגה	בלועזית Village Fodrich	ארץ המגורים: רומניה
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה: (יסודי, תיכון, אוניברסיטה, ישיבה)	מקצוע לפני המלחמה: (תלמיד, סנדלר, מורה)	חבר בארגון או בתנועה: (בית"ר, השומר הצעיר, בני עקיבא)
מקומות מגורים בתקופת המלחמה: (שם העיר או האזור ושם הארץ)		
במידה והיית בגטו, ציין את שמו		בלועזית
במידה והיית במחנה עבודה או מחנה ריכוז, ציין את שמו		בלועזית
המקום בו נודע לך כי הנך אדם חופשי:		
במידה והיית במחנה עקורים ציין את שמו (מחנות פליטים שהוקמו לאחר המלחמה בעיקר באוסטריה, גרמניה ואיטליה)		ציין מקום אליו חזרת לאחר השחרור
במידה והיית במחנות מעצר בקפריסין, ציין ממת' עד מת'		שנת עליה: 1950 במידה ועלית באנייה, ציין את שמה

אנא ספרי/י על קורותיך לפני המלחמה

(ציוני דרך: הבית בו גדלת, בית הספר, חברי ילדותך; במה עסקו הוריך, המשפחה המורחבת, חגים ומאכלים)

נא לכתוב בגוף ראשון

נולדתי בשנת 1930 בכפר נוצרי הנקרא חודשט במחוז דורוחוי שברומניה וכשחגגתי שנה עברנו עם כל המשפחה לכפר פודריגה, שם היינו המשפחה היהודית היחידה בין שאר המשפחות הנוצריות. לאבא שלי הייתה מכולת ובית מרזח שאותו הוא ניהל עם שותף נוצרי שקראו לו ג'ורג' אוסנסקי, גדלתי בכפר עד שנת 1940 ולמדתי בבית הספר שם. בשנת 1939 רומניה עשתה הסכים עם הגרמנים והם נכנסו לרומניה ללא מלחמה וקרוב, באותו הזמן התחילו הצרות של היהודים. כאשר אני ואחי הלכנו לבית הספר, המורה שהיה מאוד ליברל, אמר שאנחנו צריכים ללכת הביתה כי יש לנו חג, הוא לא רצה להעליב אותי ולכן אמר לאבא שלנו לבוא אליו בערב, לאחר מכן כבר זרקו אותנו מבית הספר.

נא ספרי/י על קורותיך בזמן המלחמה

(גירוש, גטאות, מחנות וצעדות מוות, במסתור או בזהות בדויה ושם בדוי, פעילות ותפקידים במחתרת, השתתפות בבריחה או בהתנגדות, האנשים שהיו בסביבתך בגטו או במסתור, במי נעזרת או אולי למי עזרת):

בכפר פודריגה הנוצרים היו מאוד נחמדים, אבא היה חבר של כולם ותמיד בא לעזרת כולם אבל מפלגת קוזישיט שחבריה היו מאוד אנטישמים עשו צרות ליהודים, הם שברו את החלונות שלנו ואיימו שיהרגו את כל המשפחה. באותה תקופה היו שולחים חיילים ששירתו בכפר ללון אצל משפחות, כאשר באו להגיד לאימא שלי שבאים לישון אצלנו חיילים בלילה, היא הפכה להיות חשדנית. אימא נכנסה לשכנים ושאלה אותם אם גם אליהם שולחים חיילים על מנת שיתנו להם מקום לינה אבל כשנענתה בשלילה הבינה שלא שולחים לאף אחד אחר חיילים. כשאבא הלך לבית המזרח השותף שלו אמר לו שהוא שמע שסופו של אבי מתקרב ושזוממים להרוג אותו. אימא אמרה שישנן שתי אפשרויות בפנינו או שנלך למשטרה או שנברח. אבא הלך למשטרה ונתן שוחד לכמה שוטרים כדי שיבואו לשבת אצלנו בבית כדי להגן עליו. בערב היינו בחנות של אבא וגם השוטרים היו שם, אחד החיילים נכנס לחנות וביקש משחת נעליים, הוא לקח אותה מבלי לשלם ויצא לשאר החיילים בחוץ כדי לספר להם שבחנות ישנם שוטרים. החיילים נכנסו לחנות כשאחד מהם מחזיק אקדח ביד, אבא ראה את זה ונמלט מהדלת האחורית. החיילים התנפלו על השוטרים ואמרו להם שהם צריכים להתבייש שהם מגנים כך על יהודי, הם המשיכו לריב איתם ובכך הרגישו את מפקד המשטרה שרצה לעצור אותם בשל כך. אני חשבת שאצליח לראות קרב ביניהם אבל הקצינים נרגעו ונסעו. אם השוטרים לא היו איתנו החיילים היו הורגים את אבא באותו הלילה. אני ואחיי נשארנו בחנות בזמן שההורים שלי נסעו העירה כדי לחפש לנו דירה. בזמן הזה החיילים פרצו לחנות וזרקו את כל הסחורה של אבא החוצה. הנוצרים לקחו את כל הסחורה אליהם במקום להחזיר אותה לאבא לחנות.

בעקבות כך ברחנו לעיירת סאוון שהייתה עיירת יהודים, שם הייתה קצת צפיפות כי כל היהודים באו לשם, לא היו בתים אבל קיבלו אותנו בתים אחרים. אחרי כמה חודשים בלי פרנסה ואמצעי קיום הוציאו במשטרה הכרזה שאמרה שכל היהודים, בין הגילאים 15-50 צריכים להתייצב במשטרה. זאת הייתה שבת, אנחנו קראנו לה "שבת שחורה". אבא הלך למשטרה יחד עם כל הגברים של העיירה, היו שם פרשים על סוסים שהריצו את הגברים היהודים לרכבת שהייתה במרחק של 11 ק"מ, לתחנת הרכבת אונגריני ומשם למרכז רומניה לעבודות סלילת כבישים. הם היו מגויסים כחיילים רק בלי הזכויות שהחיילים מקבלים. מאותה שבת "שחורה" לא ראינו את אבא במשך 4 שנים.

אחרי כמה חודשים יצאה הכרזה נוספת, כל היהודים החיים בעיירת סוואן, היינו שם כ-2000 יהודים, יעברו לעיר המחוז דורוחי שהייתה במרחק של 35 ק"מ. בדורוחי חיו 2,000 יהודים שהתאספו אליהם מ-4-5 עיירות נוספות כ-10,000 יהודים. החיים שם היו קשים, כדי לקנות לחם היינו צריכים לקום בארבע לפנות בוקר ולעמוד בתור ולפעמים כאשר כבר היינו מגיעים לא היה נשאר לחם. מכיוון שלא היו שם בתים לכל המשפחה, אלו שחיו בבתים פתחו דלתות. אנחנו גרנו אצל אחיה של אימי ובנוסף חיו עוד 2 דודות שלי, כל אחת עם 2 ילדים. המצב רק הלך והחמיר וכל פעם הקשו עלינו יותר. ליהודים היה מותר להסתובב מ-8-10 בבוקר. כל מי שתפס אותו מסתובב לא בשעות האלו, היה נלקח למשטרה והיו מרביצים לו. לאחר 9 חודשים שאנחנו חיים כך, יצאה הכרזה נוספת, על היהודים ללכת לרכבת ומשם לצאת למחנות עבודה. שמחנו לצאת מהצפיפות בה היינו וגם שמחנו כי חשבנו שיהיה לנו שם אוכל, ארזנו מה שיכלנו להחזיק בידים, לקחנו הכול חוץ מהרהיטים, לקחנו גם ארגז שהכיל בתוכו את הכלים של פסח. משם העלו אותנו לרכבת ונסענו במשך 4 ימים בלי אוכל ובלי מים. הגענו לעיר נמל שנקראת ווטצ', בנמל עבר נהר מים רחב שנקרא דניסטר. לפני המלחמה הנהר הזה היה קו הגבול בין רומניה לאוקראינה, כשהורידו אותנו הייתה תעלת מים ואנשים לא הצליחו לעבור, אנחנו לקחנו את הארגז של הכלים של פסח וזרקנו אותו שם כדי שאנשים יוכלו לעבור.

כשהגענו לעיר הנמל יצאה הכרזה נוספת שלכל מי יש כסף, תכשיטים או דברי ערך שיפקיד אותם במשרד אחרת דינו יהיה דין מוות. לאימא היה כסף וזהב, היא הסתירה אותו בחזייה ולא הסכימה להפקיד אותו, היא חשבה לעצמה שאם לא היה לנו את הכסף הזה אנחנו נמות ואם יתפסו אותה אנחנו נמות אז זה לא היה משנה ועדיף להסתכן. לי הציעו לשים בכובע כסף אבל אימא לא הסכימה כי היא פחדה, אני דווקא רציתי ועד היום אני מצטער שלא עשיתי זאת כי לא חיפשו עליי אבל בסופו של דבר הצלחנו לעבור ביחד עם הכסף והזהב שהיה אצל אימי. כאשר רצו שנתחיל ללכת התחילו חיילים עם רובין ומקלות לגרש אותנו לכיוון הנמל, הייתי בן 10 ויחד עם אחי שהיה בגיל בר-מצווה ואחותי שהייתה בת 15, אימא וסבתא שלי שהלכה מאוד לאט ואחרונה כי היא הייתה אישה מאוד דתייה וסחבה ספרי קדושה. אני זוכר שאימא אמרה לה: "למה את לוקחת את הספרים? עדיף שתיקחי שמיכה", וסבתא ענתה לה: "הספרים האלה מלאים בהרבה יותר זיכרונות מאשר שמיכה".

פה התחילה מלחמת הקיום שלנו, העבירו אותנו לאוקראינה עם סירות למוגילוב שבטרנסניסטריה וכשהגענו למוגילוב היה סוף נובמבר והיה קר מאוד ירד שלג. בלילה הראשון ישנו בחוץ ובבוקר המשיכו לקחת אותנו בשיירה, לא נתנו לנו מים ואוכל, פשוט אמרו לנו להסתדר לשיירות ולהתחיל ללכת. היינו צריכים לטפס הר מאוד גבוה ואת הציוד המועט שלקחנו איתנו נאלצנו לזרוק בדרך כי לא יכולנו לסחוב אותו איתנו, הלכנו מהבוקר עד הערב, שם הגענו לכפר קוניבה, החיילים אסרו עלינו להיכנס לכפר עצמו והכניסו אותנו לדירי חזירים שהיו נקיים וללא חזירים. בלילות היו מגיעים לגנוב אותנו והחיילים הזהירו אותנו שאם ניכנס לכפר אז יהרגו אותנו אבל כשהיינו רעבים נכנסנו לכפר. בכפר לא ידעו מה זה כסף הם עסקו רק בחליפין, אני ידעתי רק מילה אחת ברוסית "Zamenyet" שפירושה להחליף. אימא לקחה חולצה והחליפה אותה בתפוח לפעמים לא מבושלת. היינו מחליפים גם לפעמים קמח ומזון. אחרי זמן מה העבירו אותי למועדון, הכניסו את כל העיירה לשני חדרים קטנים, שם לכל אחד היה מקום לשבת על תרמילו בצורה מאוד מצומקת, לא היה ניתן אפילו למתוח את הרגליים. בלילה אי אפשר היה לצאת לשירותים אפילו, היו אנשים שהיו עושים על עצמם את צרכיהם, אנחנו הילדים שבקרנו חלק קטן מהחלון והיינו עושים דרך החלון, הצפיפות הייתה קשה, היו מחלות וכינים וגם התחילה מחלת הטיפוס שמקבלים בה חום גבוה מאוד, הטיפוס היה נמשך במשך 14 ימים ומי ששרד 14 ימים היה נשאר בחיים. אימא שראתה את המצב ברח לגטו מוגילוב לראות מה קורה שם כי פה כולם התחילו למות, שם היו קצת חיים, היה כסף, מסחר, היא באה לקחת אותנו למוגילוב, כל היום צעדנו בשלג ולא ידענו לאן אנחנו הולכים.

כשהגענו למוגילוב לא היה לנו מקום לישון, במשך כמה ימים התגלגלנו בשינה עד שמצאנו בית לעוד 4 משפחות מלבדנו. הגודל של הבית היה בגודל של חדר, כל משפחה קיבלה פינה. ממש הרגשנו שזו עלייה ברמת החיים שלנו, אחרי כמה ימים חליתי בטיפוס, אימא השיגה עוגה והביא לי כדי שאוכל אותה, אני סירבתי כי היינו צריכים קמח ולא עוגה אז חילקנו אותה ל-4 חתיכות וכל אחד מאחיי ואימי אכל חתיכה, אני אחרי 14 ימים יצאתי מהטיפוס ואימא שלי ואחותי חלו בטיפוס. אנחנו פחדנו מאוד שאימא תמות אבל שתיהן גם עברו את המלחה, היה רק מדחום ולא היה דרך לטפל בטיפוס, בדיעבד התברר לנו שניצלנו בגלל שהיה קרח על הקירות. לאחר שהבראנו מהטיפוס הבנו שאין לנו שום דבר, רק הבגדים והשמיכה שעלינו, אימא אמרה שנשארו לנו 5 ימים לשרוד עם הדברים האלו, אחרי זה אלוהים גדול, ואז קרה נס.

בשנת 1939 יצא חוק שליהודי אסור לייצא את הסחורות שלו למערב אירופה. אבא שהייתה לו סחורה נהג לייצא אותה על שם השותף הנוצרי שלו ובפרוץ המלחמה. אבא נשלח לעבודות ואנחנו לגטו. בזמן הזה השותף של אבא קיבל את הכסף והביא אותו לאבא, אבא רצה לשלם לו על כך אבל השותף אמר לאבא שייקח את הכסף ויציל את המשפחה שלו, אבא מצא חייל שהיה משרת באותו הגטו שאבא היה, הוא נתן לו את הכסף די שיעביר אותו לנו, והוא שילם לו כדי שיעשה את זה. בבוקר שמענו דפיקה בדלת, פתחנו אותה וראינו חייל, חשבנו שזה הסוף, הוא ראה את אימא, קרא לה והביא לה את החבילה וברח מהר כי פחד שיייתפס ואז יהרגו אותו. ראינו שבמעטפה היה כסף, ושיש לנו ממה לחיות. אימא הבינה קצת במסחר אז התחלנו לעסוק במסחר, התחלנו לקנות ולמכור דברים.

הגטו שלנו היה פתוח לאיכרים המקומיים להכניס סחורות ומוצרי חקלאות. היה בשוק הכול, רק כסף היה חסר בו. בשוק היו מחסני חמניות של הצבא ששמרו בו שומרים יהודים, כשכולם הלכו הביתה הם היו קושרים למטה את המכנסיים וממלאים אותם בחמניות. אני ואימא היינו הולכים אליהם וקונים מהם בזול, סחורה גנובה היו מוכרים בזול. אימא הייתה מכינה מזה ארוחה ואני הייתי לוקח חלק ומוכר ב-80% רווח, דברתי יידיש ואוקראינית והייתי צעקן, היינו קונים דברים לפני שמכרנו את הקודמים. בקיץ היינו מוכרים מים, כל הגויים שהגיעו לשוק למכור סחורות, רצו לשתות, הייתי מביא להם מים והם היו נותנים לי מהסחורה שלהם, מזה הצלחנו לחיות טוב כל הקיץ.

כשהתחיל החורף והיה חורף קר, לאנשים במחנה נגמר הכסף ולא היו להם בגדים מתאימים, המון אנשים מתו. הייתה במחנה עגלה עם סוסים וסבלים שהיו עוברים מבית לבית ומוציאים משם את האנשים המתים שקפאו למוות, בגלל שהמשקל שלהם לא היה גדול, רובם שקלו בסביבות ה-30 ק"ג והסבלים היו מעמיסים אותם בקלות, הם חפרו בורות משותפים וזרקו לשם את כל האנשים המתים מתוך הגטו. בתוך המחנה היו משלוחים של יהודים על פי בקשת הגרמנים, הם היו אומרים לרומנים לשלוח 2,000 יהודים לרכבת ומשם הם נשלחו למחנה אחר שנקרא פיצ'ורה- מחנה המוות. היו מכניסים אנשים לשם בלי מים ובלי אוכל והם היו מתים. בכל מחנה הייתה משטרה רומנית, מתחתיו משטרה אוקראינית ואז משטרה יהודית, ראש הקהילה בגטו היה מיכאל דנילוב שהיה עורך דין, הוא לקח יומה ונתן לקצינים רומנים שוחד, את השוחד הוא היה לוקח מהיהודים העשירים שם באיומים שאם לא יתנו לו את הכסף הם יהיו הבאים בתור להישלח לפיצ'ורה. הוא רצה בעצמו לספור את היהודים הנשלחים, ובמקום לספור 2000 יהודים הוא סופר 300. אחרי המלחמה בכל זאת האשימו אותו ברצח ושלחו אותו לבית הסוהר.

בקיץ היינו מתקלחים בנהר הדניסטר אבל בסתיו, בחורף ובאביב לא היינו מתקלחים ונשארים עם אותם בגדים כל הזמן. לא הייתה מקלחת ולא היו שירותים, רק בור לשירותים. בנוסף אם מישהו היה מכבס את הבגדים שלו ותולה אותם לייבוש הוא היה צריך להישאר לידם אחרת מישהו היה גונב לו אותם. לנו בבית היה תנור להסקה עם עץ, אז אני ואימא היינו הולכים לאסוף עצים, היינו הולכים לאורך פסי הרכבת ופעם אחת הגענו לתחנה הרוסה שהפיצו, אימא ראתה שם ערמה גדולה

מתחת לגדר, היא הרימה את הגדר ואני נכנסתי כדי לראות מה יש שם, מצאנו מלח! באותה תקופה מלח היה מוצר אסור, אם היו מוצאים אצלנו מלח היו יורים בנו ישר. אנחנו מצאנו אוצר, לקחנו מעט מלח והלכנו למאפייה, אמרנו להם שיש לנו למכירה, המלח היה צהוב, הם בדקו אותו ואמרו שכן זה מלח. אימא עשתה איתם עסקה שעל כל 9 קילו מלח שהיא מביאה הם נותנים לנו 1 ק"ג מלח נקי. שמרנו על כך בסוד כדי שלא כל המחנה יקפוץ על המציאה וייקח משם את כל המלח, התפרנסנו מזה יפה מאוד. אימא הייתה עושה מהמלח הנקי שקיות קטנות מנייר ומוכרת בשוק בהמון כסף. חיילים שעבדו בשוק גילו שלאימא יש מלח, הם עשו חיפוש ומצאו אותה, הם לקחו אותי למשטרה ואחותי הייתה איתה ונשארה בחוץ והמתינה לה.

אחותי בעבר הכירה קצין בשם אדון מקרנקו, היא ראתה אותו כשהיא חיכתה לאימא והיא סיפרה לו על מה שאירע, הוא הלך והוציא את אימא מתחנת המשטרה אם לא היה עושה זאת היו יורים באימא או שולחים אותה לפיצ'ורה. מקרנקו אמר לאימא שלא כדאי לנו להמשיך המסחר אך אנחנו המשכנו כי זה הביא לנו כסף טוב, זה מה שנתן לנו קיום. לאחר כמה זמן התברר שמה שמכרנו זה בעצם לא מלח אלא דשן. בנוסף, בגטו היה לי מזחלת, הייתי עושה עם המזחלת הובלות, הייתי לוקח קצינים עם המזוודות שלהם לרכבת והם היו משלמים לי.

כשהיינו בגטו חגגתי את יום הולדתי ה-13, עשו לי בר-מצווה בגטו, שם אימא אפתה עוגה והביאו לי במתנה בקבוקי וודקה, המבוגרים אכלו מהעוגה ושתו מהוודקה ובעיקר נהנו כמו שלא נהנו הרבה זמן. לפני שהחזירו אותנו מהגטו הביתה, היה סיפור עם שתי משפחות. היו לוקחים גברים מהגטו לגטאות אחרים ואמרו למשפחות שלהם שהם יכולים להצטרף אליהם, כשהגיעו לגטו עשו שם סלקציות, ההורים במקום אחד והילדים הקטנים במקום אחר. את הילדים הקטנים היו צריכים להשאיר בצד, אבל ידעו שיהרגו אותם שם. שתי משפחות שהכרתי שם היו משפחת ב' ומשפחת פ', משפחת פ' נתנה את 2 הילדים הקטנים שלהם ומשפחת ב' לא הסכימה ואמרו שיהיה יחד בעבודה והכול יהיה בסדר, אחרי כמה שעות משפחת ב' כבר לא היו ומשפחת פ' נשארו בחיים.

לאחר 3 שנים, הגרמנים קבלו את המכה הראשונה שלהם במלחמה ומתו להם מיליון חיילים, בעקבות זה החזירו אותנו לרומניה. שיחדנו את החיילים בדרך כדי שיתנו לנו כמה דקות להתפנות. הם עצרו לנו ליד העיר צ'רנובץ שהייתה בה קהילת יהודית גדולה. לכל קרון הביאו חצי חזיר לאכול ומי שלא רצה לאכול חזיר, הם הביאו לו גבינות.

אנא ספרי/ על קורותיך מתום המלחמה ועד עלייתך לארץ

(השחרור וחזרתך הביתה, חיך אחרי המלחמה, העפלה/ עליה):

כאשר הגענו לדורוחוי חזרה ראינו שם את אבא, אחרי 4 שנים ולמחרת עלינו על מזחלת ונסענו חזרה לעיירת סאון שהייתה הרוסה לגמרי. תיקנו הכול וסידרנו כדי שיהיה לנו היכן לשהות, לאנשים נשאר מעט כסף ומזה הם הביאו מעט אוכל, קמח, תפוזים ושמן. ז'וינט אחי היה יורד למקום חלוקת האספקה ומקבל שם מעט דברים, מזה הצלחנו לחיות כמה חודשים, לאחר כמה חודשים בצבא הרוסי, הפרטיזנים הגיעו לראשונה. כשהם נכנסו, היהודים התחילו לקבל כוח כי היו בצבא הרוסי הרבה קצינים יהודים. הרומנים לא ידעו רוסי, אני הייתי הולך עם החיילים של הצבא הרוסי ומתרגם אותם.

אני ואימא מצאנו קצין רוסי, אימא סיפרה לו שלפני שלקחו אותנו למחנות השארנו מאחור את כל הרהיטים שלנו אצל חברה טובה של אימא, גויה וכששבנו, גילינו שהיא זרקה חלק מהדברים שלנו וחלק מהדברים עוד נותרו אצלה, אימא לא ויתרה ולכן סיפרה את זה לקצין. הקצין לקח שתי עגלות עם שני חיילים ולקח את אימא לחברה ואמר לה שתיקח מה שהיא רוצה אבל אימא רצתה רק את הדברים שלה. בין הדברים שהיו שם הייתה תמונה של מלך, הרוסי הוציא אקדח ורצה לירות בה כדי להרוס אותה אבל אימא אמרה לו שלא ירה כי זו התמונה שלה.

לאחר שחזרנו לעיירה רצו שאני יחזור ללמוד מאיפה שהפסקתי, כלומר מכיתה ב' אבל אני הייתי בן 14 ולא הסכמתי אז למדתי קצת באופן פרטי, בזמן הזה, אבא פגש איזה גוי ואבא אמר לו אין מה לעשות פה בעיירה הקטנה אז הגוי החליט לקנות לאבא סוס. בגלל שאחרי המלחמה הכול היה הרוס, לא הייתה רכבת והכול היה מפוצץ, אבא החליט להתחיל לסחור, באזור היה חסר מלח ונפט ולכן לא היה חשמל ופה, אצלנו היה הרבה שמן, אבא היה מעמיס 2 חביות שמן חמניות על העגלה, נוסע 10 ימים למרכז רומניה כי שם מכרו את השמן במחיר גבוה. במרכז רומניה היו בארות נפט אז אבא היה חוזר עם 2 חביות של נפט, לקח לו 3 שבועות לעשות את זה. כשאבא חזר הוא ראה שיש המון אנשים שרוצים לקנות נפט אז הם המשיכו לעשות את המסחר ומזה לעשות הרבה כסף. הפעם אבא נסע עם 2 עגלות, כשהוא חזר ממרכז רומניה הוא סיפר על הנסיגה של הרוסים ואם נתת להם 2 בקבוקי יין הם היו מביאים לך סוסים, הוא חזר עם 23 סוסים עם 4 עגלות עמוסות היה מלח. כשאבא חזר אני הייתי כבר בן 16, אני הייתי משקה את הסוסים, לוקח אותם לבאר ומוציא שם 50 דליים, אנחנו פתחנו מכולת גדולה שהגיעו אליה מהרבה כפרים, התקופה הייתה טובה, כשחזרתי מהמחנות שקלתי 25 ק"ג, הייתי עור ועצמות וכאן אכלנו הרבה. כשהקומוניסטים התבססו והתחילו להפעיל את האידיאולוגיה הקומוניסטית שלהם, באה עלינו הצרה, הייתה אינפלציה של 100% ביום, אם היום קנינו ב-1 ש"ח היינו ב-2 ש"ח. היינו נוסעים להביא סחורות וכול מה שהבאנו אנשים היו קונים, תוך כמה חודשים נשארנו בלי כסף ובלי סחורה, כי היה אסור להחזיק סחורה ואם הסתרת היו שולחים אותך לבית סוהר, לקחו הכול, אבא חפר בחצר שלנו בורות והחביא בתוכם חביות קאוסטיקה, כל האיכרים היו עושים סבון ואבא היה מוכר להם כל פעם כמה ק"ג מהבור.

יום אחד הגיע שליח מארץ ישראל וסיפר לנו שיש עלייה, כשהוא הגיע זה היה כאילו המשיח הגיע, הוא נתן לנו הרצאה שהדליקה אצלנו איזשהו נר, כל העיירה הפכה להיות ציונית, יותר ממה שאפילו היו בארץ. אני הייתי בתנועת נוער, הייתי מדריך והתפקיד שלי היה ללכת למשפחות ולשכנע אותם לשלוח את הילדים שלהם לארץ והם שלחו כי בארץ היה מה לאכול ופה לא. הילדים היו נשלחים דרך ארגון ומגיעים לקיבוצים בארץ, בגלל שהייתי פעיל הם אמרו לי שאני אשאר בעיירה ואלך אחרון. בינתיים סגרו קצת את העלייה ואמרו שמי שרוצה לעלות צריך לעשות הכשרה חקלאית של 6 חודשים, אני הייתי שם 12 חודשים אבל הרומנים סגרו את העלייה ושוב לא היה מה לעשות. אני ואבא קנינו עגלה עם סוסים והיינו עושים הובלות מעיירה לרכבת ומשם היינו מחזירים עצים, עשיתי את זה במשך שנה וחצי יום-יום, באותה תקופה יצא ברומניה חוק שכל מי שיש לו סוסים צריך לחרוש אדמות, אם לא היית חורש והיו תופסים אותך, היו לוקחים אותך למשטרה של הכפר ושם היו משגיחים עליך שאתה חורש במשך שבועיים, אני חרשתי כמעט חודש ימים כי ידעתי את העבודה.

נא ספרי על חיך בארץ

תחושותיך בעת עלייתך ארצה, פעילותך הציבורית או התרבותית, המשפחה שהקמת, המסר שברצונך להעביר (דורות הבאים):

כשהגענו ארצה זאת הייתה חוויה, חופש. היינו בנמל חיפשה 3 ימים על הים, אני הייתי חולה, כשהסתכלתי למטה ראיתי סבל מהעיירה שלנו, הוא זרק לי שלושה תפוזים. מרוב שהם היו טובים, אני זוכר את הטעם שלהם עד היום. כשהתחילו להוריד אותנו מהאונייה אנשי הסוכנות היו שולחים אותנו לכל מיני מקומות, אני הייתי עם ההורים, בן 20, שאלו אותי לאן אני רוצה ללכת ואני אמרתי להם שישלחו אותי למקום שהכי קשה בו, אז שלחו אותנו לקריית שמונה, אז קראו לה חלסה. לפני ששלחו אותנו נתנו לכל משפה 5 לירות, כשהגענו לחלסה ביום שישי בצהריים, אמרו לנו שאולי אם נלך לצרכנייה עוד נמצא משהו לאכול שם, מצאנו שם לחם ותפוזים, קנינו אותם ועשינו איתם שבת, אני לא יכול לשכוח איך היינו מרוצים מזה.

ביום ראשון כבר היינו עם טוריה על הר ושתלנו עצים, פעמיים בשבוע לירה ו-30 ליום. בצרכנייה יכולנו לקנות לחם ב-4 לירות ותפוזים ב-12 לירות. אבא היה אומר שהגענו לגן עדן, אפשר לעבוד יום אחד ולאכול איתו כל השבוע, לא חשבנו על רהיטים ולא על כלום, רק על זה שיש לנו מה לאכול.

אבא חיפש לנו מקום אחר לעבור אליו ומצא את ציפורי. שם התברר שאנחנו מתאימים כי ידענו חקלאות, לי נתנו לחרוש ובנוסף מצאנו אורווה עם 50 פרדות גדולות עם רתמות. חשבנו לעצמנו שפה זה המקום שלנו. לפנינו בציפורי היו יהודים מטורקיה ובולגריה, הם כל היום שיחקו קלפים ושש-בש וכשהיו צריכים להתחיל לעבוד הם החליטו לעבור ליפו ואז אנחנו הרומנים יישנו את ציפורי. מהעירייה הקטנה שלנו באו 25 משפחות, באו אלינו מדריכים מנהלל ומהעמק וראו איך שאנחנו יודעים לעבוד אנחנו אלו שיכולים ללמד אותם לעבוד. באותו הזמן היה לי פטור מהצבא כי אבא היה מעל גיל 50 והיו צריכים במשק אדם צעיר. כשנסענו ליום העצמאות בירושלים למצעד יום העצמאות ב-1951 ראיתי חיילים עם נשקים עומדים על טנקי שרמן, טנקים אלו היו טנקים גרמניים, כל-כך התרגשתי אז ועד היום אני מתרגש כשאני נזכר. בבית החלטתי שאני מתגייס לצבא, ב-10 ליוני 1951 התגייסתי לצבא, בשנת 1952 אני הייתי החייל שישב על הטנק. המטרה שלנו הייתה להקים משק, עבדנו בחקלאות, תחילה חיינו בצמצום, אבא היה מטפל בפרה ועגלה וב-60 עופות, בשבת לא היינו שוחטים עוף, אימא הייתה זורעת חצילים ואופה לחם, היינו שמחים מאושרים.

כשאני ואשתי לילי נישאנו, התחלנו ממשק קטן, לאחר כמה זמן הגענו ל-100 ראשי בקר בבית ועוד כ-50 פרות במרעה, כשילדנו גדלו הם עזרו לנו קצת. בסופו של דבר עברנו כל-כך הרבה דברים שם ברומניה שהיום אנחנו חזקים יותר ויכולים לעבור הכול.

ראיון: בר ינאי

ציפורי, מאי 2013